

Feskfiskakeyp

á heysti 1931 heitti Ísvirkid á lögtingið um at tryggja ein part av einum møguleikum halli, ið kundi standast av útflutningsroyndum við feskum fiski, sum eina átót fyrri prislíkandi fyrri føroyskar út-róðrarmenn.

Ætlanin er, at M/s "Th. Stauning" skal liggja í Havn og keypa bátafisk frá norðanfjórðmonnum. Umborð skulu vera isur og kassar at isa fiskin í. Á teimum plássum, ið liggja ov langt frá Havnini, er ætlanin at leggja stórið for, sum kunna taka fiskin frá bátunum har. Í Suðuroy kann fiskurin goymast í Ísvirkinum til "Th. Stauning" hevur fyllt uppi norðanfjórð, so kann hann, á veg niður, taka fiskin frá suðringum.

Ein meirluti í figgjarnevndini setir fram soljóðandi uppskot: 1) Til rindan til útróðrarmenn fyrri fisk til ísfiskaútflutningar í vetur við M/s "Th. Stauning" lænir Løgtingið "Andelselskabet Ísvirkid" kr. 5000, ið skulu afturrindast fyrri hvarja útflytingarferð til landsnevndina, tá fiskurin er seldur, ti við einum frádrátti av tí, sum isur, kassar, savning av fiskinum til flyt-farið, innkeypsprisur, útreiðslur av fiskinum í útláningum, oljubruk til flyttil-farið fyrri túrin tilsamans í peningi er meira enn marknaðurin gevur. 2) Við hvørt nýtt innkeyp av fiski til útflytingar við M/s "Th. Stauning" kann felagið fáa tær 5000 kr. ella tað, ið er eftir av teimum, útbetalt av landsnevndini. 3) Formaður tingsins verður biðin um best teimum, útbetalt av landsnevndini. 4) Formaður tingsins verður biðin um best møguleiga at sikra tinguin tann pening, sum nevnist í punkt 1 og 2 við sikkurheit í tí peningi, sum inn kemur við salg av fiskinum aðrenn peningurin verður goldin Ísvirkinum.

Uppskotið varð samtykt við 20 atkvøðum.

Ætlanir Ísvirkisins vóru eisini forðar út í livið, men á øðrum túrinum til Hull varð hald lagt á "Th. Stauning", og skipið kom ongantíð aftur til Føroya aftur. Seinni keypti danska figgjarmálaráð-ið bátin.

Í okt. mánað 1932 er útflutningurin við "Th. Stauning" aftur til vígðarðar á Løgtingi.

Tá verður m. a. roknskapur fyrri fyrsta túrin, ið gjørdur varð, lagdur fyrri tingið, og sær hann soleiðis út:

Til Indkøb af Fisk	kr. 5.350,79
— Isning, Pakning, Ind-og Omladning paa Færøerne	— 1.843,74
Til Afhentning af Isen paa forskellige Pladser	— 1.083,00
Til Is	— 1.600,00
— Kasser	— 1.430,00
— Fragt, Olieförbrug til og fra Hull	— 2.294,00
Samlet Udgift	kr. 13.601,53
Nettosalgssum i Hull 20/11 1931	— 8.394,90
Hvorefter denne Tur skal have givet et Underskud paa	kr. 5.206,63

Tað verður ávíst, at yvir 3000 kr. eru nýttar til is og kassar, meðan tað í um-sóknini varð sagt, at skipið bæði hevði is og kassar umborð. Eisini metir meirlutin, at útreiðslurnar til lastingina í Føroyum vera írimiliga høgur, sjálvt um ódnarveður tarnaði hesum arbeiði munandi. Ivast verður eisini í, um hetta kann kallast ein roknskapur, tá ymsar útreiðslur, sum t. d. kassar og oljunýtsla eftir øllum at døma ikki eru goldin av inntøkuni av fiskasøluni.

Tá Tingið jattaði lánið, var tað ein treyt, at peningurin, sum fekt við soluna, skuldi sendast beinleiðis til lands-

nevndina, sum síðani skuldi lata hann víðari til fiskararnar og ísvirkid. Men hetta verður ikki yvirhildið, m. a. ti manningin á "Th. Stauning" hevði hótt við, at um teir fingi ikki peningin, teir áttu hjá skipinum, lögdu teir tað í Hull, og ti var skiparin noyddur at lata teimum ein stóran part av solupeninginum. Restin verður sent til Ísvirkid, sum síðan nýtir peningin at keypa nýggja last av ísfiski fyrri.

P. M. Dam førir fram, at um hann hevði handlað øðrvísi, høvdu fiskararnir ikki fingið sin pening, eins og túrur nr. 2 hjá "Th. Stauning" hevði verið av ongum. Um ein slíkur túrur skal geva yvirskot, metir Dam, at hann má fyrirreikast aðrenn skipið er komið aftur av sínum fyrsta túri.

Men annar túrurin hjá "Th. Stauning" til Hull varð seinasti ísfiskatúrurin, hetta skip kom at gera fyrri føroyingar, ti hald varð lagt á skipið fyrri skuld hjá Ísvirkinum, og Ísvirkid var ikki ført fyrri at gjalda hesa skuld, og stutta tíð seinni for Ísvirkid eisini á heysin.

Dam varð eisini átaladur fyrri, at hann sum ein av stjórunum fyrri Ísvirkid, stutt aðrenn Ísvirkid fór á heysin, hevði biðið Tingið um aðurnevnda lán, ti hann átti at vita um vánaliga figgjarmálaráð-ið, ísvirkid var komið í, og at umtalaða lánið bert kundi leingja "ólivitiðnað" hjá "Th. Stauning" og Ísvirkinum í stutta tíð, og gjørdi hetta, at tær 5000 kr., sum Løgtingið læt, vóru farnar púra óneyðuga fyrri skyeiti.

Sambært lánisamtyktini átti P. M. Dam at gildið undirskotið, men Tingið metti hetta ikki vera rætt, ti Dam hevði uttan iva mist nógvan pening, tá Ísvirkid fór á heysin, og metti tað tí vera "lovlígt hárdt nu at reise en erstatnings-sag mod ham vedrørende det i nærværende betænkning omhandlede lån".

Meirlutin í nevndini setti fram soljóðandi uppskot:

1) Amtmanden anmodes om pa Lagtingets vegne at anmelde i Andelselskabets "Ísvirkis konkursbo som krav for Lagtinget et efter den foreliggende sag passende beløb, som dog ikke kan sættes lavere end 2500 kr., vfr. det af sagfører Mitens paa landsnævendens vegne i skrivelse af 27. apr. d. a. til hr. P. M. Dam tagne forbehold.

2) En afskrift til betænkningen til stilles amtmanden.

Ein minniluti (P. M. Dam og M. S. Viðstein) greiddi frá, at vár- og summarveidan hetta árið hevði verið góð, men at prisurin var út av lagi lågur.

Til tess at hjálpa um trupulleikarvar vildi Ísvirkid lata "Th. Stauning" við manning, um Løgtingið í ein vissan mun vildi vera við til at bera eitt møgulegt hall, ið kundi standast av eini feskfiska-útflutning.

Tey vánaliga veðurlíkundini gjørdur, at tað tók alt ov langa tíð og harvið gjørdist alt ov dyrt at savna fiskin til skipið. Harafturat mettu teir útreiðslurnar til solumennar í Hull at vera alt ov stórar.

Til atfinningar meirlutans segði P. M. Dam m. a., at tá tað í umsóknini verður sagt, at isur og kassar vóru umborð flutningsfarinum, var tað einans ein upplýsing, ið m. a. skuldi visa tingmonnum á møguleikan til í heila tikið at fara undir útflutningin. Eisini var tað øllum monnum greitt, at Ísvirkid um tað mundið ikki hevði kontantir, og at ein útflutningsroynd ikki kundi fáast í lag einans við 5000 kr. Játta Tingsins var treytad av, at fiskur varð tikið frá byggunum, og tí mátti skipið, hóast tað ringa veðrið, út á bygdirnar og komu útreiðslurnar av hesum at gerast lutfalsliga

stórar. P. M. Dam upplýsti, at roknskapurin hjá Ísvirkinum og royndarútflutninginum vóru hildnir hvør sær og høvdu onki við hvønn annan at gera.

Viðari sigur Dam, at: "Tað er ikki rætt, at oljan, kassararnir og isurin ikki

Viðari sigur Dam, at: "Tað er ikki rætt, at oljan, kassararnir og isurin ikki eru goldin. Oljan stavar frá sildaekepeditionini, og var hon keypt kontant. Fyri isin og kassararnar var Leith varð goldið við veksli, ið aðrenn "Th. Stauning" fór niður varð avdrigin við um 1200 kr. Tað skal her verða viðmerkt, at "Th. Stauning" varð lagdur fyrri henda veksil sama dag, sum veksulin kundi protestast. Hetta varð gjørt av tí at lopið varð á Ísvirkid her heima av sakførara Simons fyrri 2700 kr. í ymsum smærri fordringum. Var eirt Ísvirkinum hiðani frá, varð "Th. Stauning" ongantíð lagdur í Hull. Undir ongum tilfelli var nevnda veksalskuld so hóttað, at grund var at bera ótta fyrri, at "Th. Stauning" varð lagdur í Onglandi, serliga tá ið vit høvdu so munagott avdrigið veksilin, ið stavaði frá septemburmánað, sum "Th. Stauning" varð lagdur í decembur. Tað er eisini eitt spursmál, um tað var stórt meiri enn fyrri 1200 kr. eftiri at nýta av Leiths kossom og isi, tá ið tann isur og teir kassar, Ísvirkid sjálvst læt til útflytingina, var tikið frá tí samlaða is- og kassabrukunum.

Upplýst varð, at størsti parturin av manningarhýrunum stóðst av tí longu tíðini, skipið lá í Føroyum og biðiði eftir farni. Um manningin ikki fekk sína løn, høvdu teir lagt skipið í Hull og hevði hetta elvt til at útflutningurin steðgaði. Til tess at forða fyrri hesum, metti skiparin tað vera rætt at lata menninar fáa pengarnar.

P. M. Dam greiddi frá, at hann skilti tað so, at tá ið tær 5000 kr. vóru taptar, so var onginn peningur at senda heim til Løgtingið, og sostatt kundi hann heldur ikki við besta vilja senda nakrar pengar til Tingið, annars helt hann, at skuldi tað vera meining í at senda Tinguin tær 5000 kr., so mátti Tingið kanna tær ymsu útreiðslurnar, aðrenn hildið var fram við útflutninginum. Og hetta hevði tikið ov langa tíð og steðgað útflutninginum. Munurin var bert tann, at tað hevði tikið 14 dagar longur hjá Ísvirkinum at fingið fatur á peninginum.

At enda sigur P. M. Dam, at hann, tá ið útflutningsmálið var fyrri á tingi: "... als ikki var greiður yvir, at fram skuldu verða farið so hart og "hensýnsleyst" móti Ísvirkinum, at tað skuldi noyðast at fara á húsagang. Staturin var tann størsti kreditorurin, og hann gjørdi einki fyrri at reissa Ísvirkid um koll. Alopið her heima var so mikið minni væntað sum frá lögtingi og alla staði frá var hildið fram um at vera lagaligur og steðga við harðskapi, meðan kreppan stóð harðast á.

Endabresturin

Sum kunnugt var Ísvirkid í figgjarpululeikum, og ti varð aftur søkt um stuðul frá dansku stjórnini, men hon kundi bert stuðla, um lögtingið helt tað vera beint.

Ti sendi P. M. Dam skriv til lögtingið, har hann heitti á tingið um, í einum fjarriti til dansku stjórnina, at viðmæla, at Ísvirkinum verður veittur statsstuðul.

Av skrivi Dams framgongur, at virkið er steðgað, orsakað av at hald er lagt á goymslur felagsins, og at virkið ikki við egnari hjálp kann koma sær burtur úr trupulleikum, og um hjálp ikki verður givin, verður virkið at fara á heysin.

Ein meirluti (A. Samuelsen, J. O. Joensen, Nolsøe, J. Paturson og E. Mitens) ynskja at úttala, at: "... man paa nuværende tidspunkt hverken ønsker at tilraade eller fraraade, at der iværksættes foranstaltninger med det formål at sikre Ísvirkis bestaaen. Ej heller kan man udtale sig om muligheden for bevarelsen af Ísvirkisbaadene paa færøske hænder. Ommeldte virksomhed har udviklet sig til sit nuværende stadium uden vor medvirken. Lagtinget kan ikke af sine egne midler yde nogen pengelig indsats og den erhvervsskade, som øerne i øjeblikket er inde i, sammenholdt med de vanskeligheder, lagtinget har ved at holde amtskommunale virksomheder i gang, gør stillingen her paa øerne yderst kritisk. Bortset fra, om Ísvirkis virksomhed fortsættes, maa vi udtale, at der vil øge de økonomiske vanskeligheder, om de fiskere, som har arbejdet det med Ísvirkisbaadene, og ve denne virksomhed har faaet en del penge til gode, nu skulde miste deres fortjeneste. Dette vil føles haardt og virke skadeligt. Noget tilsvarende gælder selvfølgelig ogsaa de øvrige kreditorer."

Løgtingið segði seg ikki ført fyrri at stuðla Ísvirkinum, og kundi heldur ikki viðmæla, at danski staturin hjálpti virkinum, og endin var so hann, at virkið á vári 1932 fór á heysin.

Seinni keypti Tvoroyrar kommuna Ísvirkid og leigaði tað útáttur til Herluf B. Thomsen, keypmann, sum um tað mundið var borgmeistari á Tvoroyri.

Ísvirkisbátarnir fóru eisini á heysin. Teir keypti danska figgjarmálaráðið, og seldi teir víðari. Onkur av teimum kom aftur til Føroya.

At hugsjónin aftan fyrri "Ísvirkid" var stór, sæst av endanum á eini lýsing um fiskaprisir. Har verður sagt:

"Gevur "Ísvirkid" yvirskot við roknskaparársins enda, verður eftirgjalding."

Marnir Lisberg

Vit takka

Øllum teimum, sum hava atkvøtt fyrri og stuðlað Javnaðarlistanum í Suðurstreymoy, takka vit hjartaliga.

Eisini vilja vit ynskja teimum báðum valdu, Leivi Johannessen og Tórfinn Smith tillukku við valinum, og Jákup Suna Jacobsen takka vit fyrri arbeiðið, sum hann hevur gjørt í býráðnum.

Vegna
Suðurstreymoyar Javnaðarfelag
Jóhann Mortensen